

Олександр Корвецький

доцент кафедри гуманітарних та соціально-політичних наук
ОРИДУ НАДУ при Президентові України, к.мед.н., доцент

Валерія Мирненко

аспірант кафедри гуманітарних та соціально-політичних наук
ОРИДУ НАДУ при Президентові України

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Наукова стаття присвячена теоретичному дослідженню ролі держави щодо розвитку медичного туризму в Україні. В роботі визначені основні передумови та проблеми становлення цієї галузі в нашій країні. Проведено аналіз літератури з питань регулюючого впливу держави на розвиток медичного туризму з погляду спеціалістів економічної та юридичної сфери.

Ключові слова: медичний туризм; регулюючий вплив держави; господарська діяльність.

Oleksandr Korvetskyi

Associate professor of Humanitarian and social-political sciences department,
ORIPA NAPA under the President of Ukraine, PhD in Medicine, Docent

Valeriia Myrnenko

PhD student of the Humanitarian and Socio-political Sciences Department,
ORIPA NAPA under the President of Ukraine

THE ROLE OF THE STATE IN THE DEVELOPMENT OF MEDICAL TOURISM IN UKRAINE

Problem statement. Medical tourism, one of new directions of the tourist industry, promptly develops in the world in recent decades. Nowadays, it is already seen the growing number of countries which specialize in providing this type of service, that was caused by economic, social and other advantages. These are not always developed countries, but they are interesting to foreign patients by low-cost of medical care and high quality of providing medical services. Ukrainian medical tourism has recently begun to be the special direction. But there are questions on organization and policy implementation of governmental regulation in this branch of business activity. This is connected with necessity of streamlining of legal framework, economic and organizational basis, infrastructure upgrade, etc.

Analysis of last researches and publications. The research of development problems of medical tourism in Ukraine, its influence on the development of countries and its regions, was devoted many scientific works of domestic authors, such as: V. Baiev, T. Bezverkhniiuk, M. Bil, O. Bordun, I. Vakhovych, K. Didenko, V. Zhuchenko, V. Malimon, M. Malska, A. Postianyi, A. Romanova and others. But not all answers to questions on governmental regulation of the development of medical tourism are given in these scientific works.

Nowadays, opinions on organization of medical tourism in the country are contradictory; methodology of strategic development of destinations of this direction is developed insufficiently. Incomplete means of governmental regulation do not allow to perform practically purposeful planning of sustainable development of medical tourism.

The purpose of an article is identification of problems on implementation of the role of the state in the development of medical tourism and definition of necessary changes in regulatory framework, economic and social system in ensuring the regulating influence of the state on this type of business activity.

Statement of basic materials. Nowadays, medical tourism is a specific type of the tourist industry which is between, at first, two various spheres - health care and tourism. Medical institutions of its development are medical centres and companies on providing tourist facilities. This type of tourism already brings a considerable part of profit to the budget of touristically developed countries and is extremely perspective for Ukraine in the question of European integration. Development of this industry will cause socio-economic growth of regions and will improve investment image of the country.

As the main clause of development of medical tourism and its target point in Ukraine is quantity input of foreign tourists that will promote receipt of considerable financial flows to the country, it is necessary to carry out justification of functions of state authorities and their opportunities of regulation of this sphere.

It is noted that medical tourism is the whole system of interrelated main basic and infrastructure institutes of the country which influence on the development of this direction and provide its competitiveness. Special legislation, in many countries, is developed on support of medical tourism, but this sphere practically is outside state policy in Ukraine.

There are organizational and legal problems in the country, that have negative effect on development of medical tourism, because of imperfection of available enactments and absence of follow-up. Nowadays, there is no connection between healthcare institutions and travel agencies that considerably complicates the process of arrangement of the medical direction of the tourist industry. Certain slowdown of development of medical tourism in Ukraine is also connected with low-level of services, old infrastructure. The absence of specialized tour operators leads to cooperation with intermediaries that causes excess expenses and treatment process detention. Concerning public health facilities, one of the main problems is outdated plant, underfunding for acquisition of new equipment and insufficiency of highly professional personnel.

It is also necessary to note that such fixed assets of regulation and influence of the state on activity of menage entities as

licensing, grant of patent, certification, standardization and so forth need details in the context of development of medical tourism.

Conclusions. Medical tourism provides outlook of socio-economic development of the country in tourist and medical spheres, creation of workspaces not only in the sphere of health care, but also in other industries. But real development of medical tourism is possible only with the assistance of the state, in particular, during solutions of following questions: 1. Improvement of normative legal documents with accurate distribution of powers, functions, duties and responsibilities of all participants of development process of medical tourism. 2. Ensuring interaction of the Ministry of Health and the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture, in particular the Department of Tourism concerning development of medical tourism. 3. For the purpose to increase the attention of domestic public and private medical institutions to foreign patients, to develop and resolve organizational and technical issues of accreditation by analogy to JCI and ISO 9001. 4. Solutions of questions of issue of «the accelerated medical visa» to foreign citizens who arrive in Ukraine concerning medical tourism. 5. Creation of a system of medical insurance to people, who receive medical services within and beyond Ukraine. This is connected with risks which can arise during treatment and after it. 6. Creation of conditions for ensuring participation of representatives of Ukrainian health sector during international events of medical tourism for promoting of achievements and opportunities of domestic medicine.

Key words: medical tourism; regulatory influence of the country; business activity.

Постановка проблеми

На теперішній час туристична індустрія є однією з пріоритетних галузей, яка займає важливе місце в економіці багатьох країн світу. Вплив держави на туристичну галузь реалізується через механізми публічного управління, які створюють сприятливе середовище для розвитку туризму в країні [1].

В сучасних умовах дуже швидко розвинувся новий напрям туризму – медичний туризм. Це пов'язано з тим, що з'явилась можливість вибору, в якій країні та в якій клініці лікувати захворювання, робити операцію і проходити реабілітаційно-відновлювальні заходи. Також основою для медичного туризму є його економічна складова. Вважаючи, що в багатьох країнах лікування пацієнту обходиться значно дешевше (майже до 70% витрат), ніж на батьківщині, та рівень медичних послуг значно вище, цей сектор економіки став дуже популярним. Сьогодні вже спостерігається зростання числа країн, які спеціалізуються на наданні цього виду послуг.

В Україні медичний туризм тільки недавно почав складатися в особливий напрямок. Але вже виникли питання щодо формування та реалізації політики державного регулювання у цій галуззі господарської діяльності, що пов'язано з необхідністю вдосконалення нормативно-правової бази, економічних та організаційних засад, підвищенням рівня інфраструктури тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем розвитку медичного туризму в Україні, його впливу на розвиток країни та її регіонів, присвячено багато наукових праць вітчизняних авторів, серед яких: В. Баєв, Т. Безверхнюк, М. Біль, О. Бордун, І. Вахович, К. Діденко, В. Жученко, В. Малімон, М. Мальська, А. Постяний, А. Романова та інші. Разом з тим в наукових дослідженнях недостатньо висвітлені питання державного регулювання розвитку медичного туризму.

На сьогодні погляди на організацію медичного туризму в країні є суперечливими, а методологія стратегічного розвитку дестинацій цього напрямку розроблена недостатньо. Недосконалі засоби державного

регулювання не дозволяють на практиці здійснювати цілеспрямоване планування сталого розвитку індустрії медичного туризму.

Мета

Метою статті є виявлення проблем щодо здійснення ролі держави в розвитку медичного туризму та визначення необхідних змін в нормативно-правовому полі та соціально-економічній системі щодо забезпечення регулюючого впливу держави на цей вид господарської діяльності.

Вклад основного матеріалу

Сьогодні медичний туризм є специфічним видом напрямку туристичної індустрії, який межує між двома з першого погляду різними сферами – охороною здоров'я і туризмом, де основними інститутами його розвитку є медичні заклади та компанії з надання туристичних послуг [2]. Але слід зазначити, що за даними ВООЗ, спільне поєднання туризму і сфери охорони здоров'я до 2022 року буде однією з визначальних світових галузей у зв'язку з ростом потреби медичної допомоги, що обумовлено старінням населення планети, негативним впливом екології на імунітет та з збільшенням кількості хронічних захворювань.

Отже, галузь медичного туризму вже приносить значну частину прибутку до бюджету туристично-розвинених країн світу та є надзвичайно перспективною для України на шляху до євроінтеграції. Розвиток цієї галузі зумовить соціально-економічне зростання регіонів та покращить інвестиційний імідж країни загалом [14].

За аналітичним прогнозом Всесвітньої асоціації медичного туризму (GHTC), Україна є перспективною країною для розвитку індустрії медичного туризму, оскільки має цілу низку передумов, що дозволяють забезпечити подальший розвиток власного сегмента цього напрямку в найближчому майбутньому. Це висока якість послуг у поєднанні з невисокою вартістю лікування; відсутність черг на лікування; безвізовий режим для багатьох країн, вигідне географічне розташування країни з великою кількістю транзитних транспортних шляхів, наявність великої кількості природних рекреаційних ресурсів [6, 9].

В Україну для отримання висококваліфікованої медичної допомоги здебільшого приїжджають пацієнти

з країн пострадянського простору та Близького сходу. За даними Української асоціації медичного туризму (УАМТ), популярними напрямками є: репродуктивна медицина, стоматологія, офтальмологія, естетична медицина, косметологія, пластична хірургія, санаторно-курортне лікування, клітинна інженерія. Медичні заклади для залучення іноземних пацієнтів застосовують три варіанти роботи: самостійне запрошення на лікування, запрошення та сервісні послуги через агентство, особисте направлення іноземним лікарем своїх пацієнтів до лікування на Україні. Висококваліфіковані спеціалісти українських закладів охорони здоров'я конкурентоспроможні у порівнянні з фахівцями провідних медичних центрів країн світу за рівнем знань і навичок [5].

За даними президента УАМТ В. Янишевської, за 2018 рік з приводу лікування нашу країну відвідали майже 65 тис. медичних туристів, що надало прибуток приблизно 162 млн дол., та ще близько 60 млн дол. надійшло за сервісні послуги. На теперішній час приватні та державні заклади охорони здоров'я спрямовують зусилля на удосконалення та адаптацію медичних послуг і сервісу для іноземних пацієнтів, але розвиток сфери медичного туризму неможливий без послідовної державної політики. Разом з тим, в державі мають місце проблеми з розвитком медичного туризму, що пов'язані з недосконалістю або відсутністю організаційно-правових, науково-теоретичних та методичних засад розвитку цієї галузі [12, 13].

Оскільки головною умовою розвитку медичного туризму і його цільовим орієнтиром в Україні є збільшення кількості іноземних туристів, що буде сприяти надходженню значних фінансових потоків в країну, необхідно провести обґрунтування функцій державних органів влади та їх можливостей в регуляції даної сфери.

На думку ряду дослідників (Є.С. Гнедик, 2019; О.Г. Марченко, 2013; В.М. Пашкова, 2006) держава відіграє визначальну роль в створенні умов для розвитку медичного туризму, зокрема, щодо розбудови потужного потенціалу охорони здоров'я країни з чітко сформульованими правилами для підтримки медичного туризму [4, 8, 10].

Відзначено, що медичний туризм – це ціла система взаємопов'язаних основних базових та інфраструктурних інститутів країни, які впливають на розвиток цього напрямку та забезпечують його конкурентоспроможність. В багатьох країнах розроблено спеціальне законодавство щодо підтримки медичного туризму. Так, наприклад, у Туреччині проводиться політика субсидування за лікування іноземних туристів, а у Південній Кореї державні органи беруть на себе відшкодування страхових ризиків по медичному обслуговуванню іноземців [8]. Також варто відмітити систему охорони здоров'я Китаю, яка знаходиться під повним контролем держави, як у державному, так й в приватному секторах. При цьому страхова медицина, що була введена у 2003 році, дозволяє розраховувати на весь спектр медичних послуг на пільгових умовах не тільки громадянам країни, а також іноземцям. Таким чином, у той час як уряди багатьох країн впроваджують національні програми розвитку індустрії медичного туризму та виділяють кошти на його становлення, в Україні ця сфера практично перебуває поза межами державної політики [15].

В країні через недосконалість наявних нормативно-правових актів та за відсутністю механізмів їх реалізації виникають організаційно-правові проблеми, що негативно впливає на розвиток медичного туризму. Крім того, на сьогодні немає зв'язку між закладами охорони здоров'я та туристичними агенціями, що значно ускладнює процес влаштування медичного напрямку туристичної індустрії в нашій країні. Разом з тим, згідно зі ст. 4 Закону України «Про туризм» від 15.09.1995 до міжнародного туризму належить в'їзний туризм, тобто подорож в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, але навіть в законі відсутнє визначення самого поняття «медичний туризм».

Певне гальмування розвитку медичного туризму в Україні пов'язано також з низьким рівнем сервісних послуг, старою інфраструктурою [6]. Відсутність спеціалізованих туроператорів призводить до співпраці з посередниками, що обумовлює зайві витрати та затримання процесу лікування. Щодо державних медичних закладів, то однією з головних проблем є застаріла матеріально-технічна база, недостатність фінансування для закупівлі нового обладнання та недостатність високопрофесійних кадрів.

Виходячи з цього, забезпечення медичного туризму, як відзначає Є.С. Гнедик, потребує комплексного аналізу всіх обставин та залучення до використання законодавчих актів, які б регулювали як медичну практику, так і туристичну діяльність. З погляду на це, необхідно звернути увагу на прогалини щодо забезпечення права вибору людини відносно медичної допомоги та отримання якісного туристичного продукту, тому що на теперішній час засоби державного регулювання туристичної діяльності передбачені переважно Законом України «Про туризм», а окремі аспекти – Законом України «Про захист прав споживачів», і все це не працює в єдиному контексті надання туристичних послуг сумісно з медичними [4].

Своєрідний юридичний вакуум в галузі медичного туризму щодо суперечливості нормативної бази, законодавства та відсутності відповідного відомства, як й самого терміну «медичний туризм», гальмує процес розвитку цієї індустрії. Практично не ведеться статистика медичних туристів, що заїжджають в країну, не проводиться аналіз напрямку та потреби медичних послуг [3, 7].

Також потрібно відзначити, що потребують конкретизації, у контексті розвитку медичного туризму, такі основні засоби регулювання та впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання як ліцензування, патентування, сертифікація, стандартизація тощо [10, 11].

Окрім того, слід зазначити, що для розвитку медичного туризму в Україні важливі сприяння і підтримка держави щодо залучення закладів охорони здоров'я до міжнародної сертифікації і акредитації. Створення та вдосконалення системи менеджменту якості за кращими світовими зразками є одним з необхідних інструментів підвищення якості медичної діяльності, що однозначно вплине на міжнародний імідж медичного обслуговування в країні. На теперішній час більш ніж у 80 країнах світу впроваджена акредитаційна система Joint Commission International (JCI), яка є методом оцінки якості та організації медичного обслуговування на міжнародному рівні, та вважається «золотим» стандартом охорони здоров'я. Наявність такого стандарту

свідчить про найвищу якість медичного обслуговування, безпеки пацієнтів, застосування правильних методів лікування та управління в медичній установі. Також слід відзначити, що стандарт ISO 9001 є найкращим загальноновизнаним у світі запобіжним механізмом, який забезпечує якість продукції на всіх етапах її виробничого (життєвого) циклу і сприяє підвищенню результативності роботи закладу. Цей стандарт застосовується більш ніж 190 країнами світу і користується особливою популярністю на території Європейського Союзу, США, Канади, Японії. Передбачається, що медичні заклади з впровадженими системами управління якістю, які вже пройшли сертифікацію та акредитацію, досягають найбільш значного ефекту відносно підвищення категорії якості організації медичної допомоги, тому й більш привабливі для зарубіжного пацієнта.

Висновки

На теперішній час індустрія медичного туризму швидко набирає обертів до збільшення та розповсюдження у світі через високий попит та значну прибутковість медичних послуг на світовому ринку. Одночасно, цей напрям у туристичній та медичній сферах надає перспективу соціально-економічного розвитку держави, створенню нових робочих місць не тільки в сфері охорони здоров'я, але й в інших галузях. Але реальний розвиток медичного туризму є можливим тільки за участю держави, зокрема, при вирішенні наступних питань.

1. Удосконалення нормативно-правових документів з чітким розподілом повноважень, функцій, обов'язків і відповідальності всіх учасників процесу розвитку медичного туризму.
2. Забезпечення взаємодії Міністерства охорони здоров'я та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, зокрема департаменту туризму щодо розбудови медичного туризму.
3. З метою підвищення привабливості вітчизняних державних і приватних медичних установ для закордонних пацієнтів, розробити та вирішити організаційні та технічні питання акредитації за аналогією з JCI та ISO 9001.
4. Розв'язання питань видачі «прискореної медичної візи» іноземним громадянам, які прибувають в Україну з приводу медичного туризму.
5. Створення системи медичного страхування осіб, які отримують медичні послуги як в межах України, так і поза ними. Це пов'язано з ризиками, які можуть виникнути в період лікування і після нього.
6. Створення умов для забезпечення участі представників сфери охорони здоров'я України в роботі міжнародних заходів з медичного туризму для популяризації досягнень і можливостей вітчизняної медицини.

Література.

1. Басв В. В. Характеристика структурних елементів ринку медичного туризму. Ефективна економіка. 2015. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_3_37.
2. Біль М., Третяк Г., Крайник О. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект): наук. розробка. Київ: НАДУ, 2009. 40 с.
3. Власенко І. В., Мазур С. А. Медичний туризм: світовий досвід, проблеми та перспективи розвитку в Україні: науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехно-

логій імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2018. Т. 20, № 91. С. 3–8.

4. Гнедик Є. С. Засоби регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 80–86.
5. Діденко К. Д., Жученко В. Г. Медичний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2016. Вип. 16(4). С. 101–105. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdun_2016_16\(4\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdun_2016_16(4)_26).
6. Казакова Н. А., Марушева А. А., Прав Ю. Г., Гулаг А. О. Напрями розвитку медичного туризму в Україні та його вплив на економіку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 63. С. 20–34.
7. Лісничка О. М. Правове регулювання медичного туризму в Україні. Вісник ХДУ серія Юридичні науки, 2017. Вип. №3. Том1. С. 99–103.
8. Марченко О.Г. Мировой медицинский туризм смещается в страны АТР. Аналитический обзор. URL: <http://www.science-education.ru/113-11205>.
9. Михайлюк О. Л., Сухіна Л. В. Перспективи розвитку медичного туризму в Одеському регіоні. Економічні інновації: зб. наук. пр. Ін-т проблем ринку та екон.-еколог. дослідж. НАН України. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2016. Вип. №62. С. 408–416.
10. Пашков В. М. Державне регулювання діяльності у галузі охорони здоров'я. Підприємництво, господарство і право. 2006. № 8. С. 46–49.
11. Пашков В. М. Дозвільний тип правового регулювання у сфері охорони здоров'я. Медичне право. 2017. № 1(19). С. 47–54.
12. Романова А. А. Анализ становления и развития медицинского туризма в Украине в контексте мирового экономического пространства. Проблемы и перспективы экономики и управления, 2017. №1 (9). С. 62–68.
13. Регіональний туристичний продукт: проектний підхід до забезпечення конкурентноспроможності: монографія / за заг. ред. М. М. Іжи, К. Д. Бабона, Т. М. Безверхнюк. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. 626 с.
14. Рыжкова Е. Медицинский туризм: общая характеристика и правовая регламентация на Украине. Журнал «Legea și viața». 2014. № 4. С. 193–196.
15. Янишевська В. Медичний туризм в Україні: можливості vs реальність. URL: <https://www.vz.kiev.ua/medychnyj-turyzm-v-ukrayini-mozhlyvosti-vs-realnist>.